

СУЧАСНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ФІНАНСОВИХ ТА МАТЕРІАЛЬНИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

У статті досліджені питання організації внутрішнього аудиту на підприємствах, розглянуті особливості організації внутрішнього контролю фінансових та матеріальних потоків на підприємствах різних галузей економіки. Особливу увагу приділено такому напрямку внутрішнього контролю, як зменшення ризиків втрат та запобігання шахрайства при здійсненні господарських операцій по закуплі ресурсів та фінансових розрахунках з контрагентами. У статті порушена актуальна проблема, пов'язана з визначенням нових напрямків трансформації внутрішнього аудиту, що відбуватимуться при переході від його традиційних функцій до превентивних дій, які повинні забезпечувати недопущення втрат та недоотримання вигід від фінансових та господарських операцій.

Ключові слова: внутрішній аудит, внутрішній контроль, відділ внутрішнього аудиту, інформаційні системи, шахрайство, електронний документообіг.

Постановка проблеми. Внутрішній аудит є важливим інструментом керівництва підприємства для моніторингу ефективності і надійності систем корпоративного управління, внутрішнього контролю і управління ризиками підприємства, аналізу і оцінки ступеня досягнення підприємством поставлених цілей і задач.

В сучасних умовах зростають вимоги до служб внутрішнього аудиту щодо пошуку резервів удосконалення результатів роботи підприємств, вирішення нових економічних завдань, зниження фінансових ризиків, запобігання проявів шахрайства та крадіжок. Тому значно змінюються акценти в досягненні цих цілей – внутрішній аудит повинен мати превентивний характер, а не констатувати факти помилок, або скоєних злочинів і розробляти рекомендації що до їх усунення.

Для забезпечення виконання таких функцій, аудиту потрібно відповідним чином організувати апарат внутрішнього аудиту, запровадити наукову організацію праці аудиторів, сформувати матриці контрольних дій по найбільш важливим господарським операціям, розробити або адаптувати сучасні програмні інформаційні системи до потреб оперативного, своєчасного внутрішнього контролю.

У зв'язку з цим виникає актуальна проблема, пов'язана з визначенням нових напрямків трансформації внутрішнього аудиту, що відбуватимуться при переході

від його традиційних функцій до превентивних дій, які повинні забезпечувати недопущення втрат та недоотримання вигід від фінансових та господарських операцій.

Актуальність цієї проблеми полягає в тому, що для таких змін потрібна реорганізація інформаційних потоків та документообігу, визначення відповідальності всіх учасників операцій, і саме головне, впровадження індивідуальних програмних продуктів і систем обробки інформації, за допомогою яких можливо було б отримувати необхідні данні про законність, ефективність та безпечність тих або інших операцій з контрагентами по закупівлі необхідних ресурсів, реалізації продукції, фінансових розрахунках, взаємодією з державними інститутами, зовнішніми партнерами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідність інноваційної моделі організації внутрішнього контролю на підприємстві привертає дослідницьку увагу багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених і фахівців. Вагомий вклад в наукову розробку визначення внутрішнього аудиту, його функцій і завдань, а також принципів організації внесли такі вчені, як: Шишкин В. Ю., Корінько М.Д., Пантелеєв В.П., Петрик О.А., Редько О.Ю., Сухарева Л.А., Шалімова Н.С., Верхоглядова Н.І., Грицевич В. О., Дорош Н. І., Ермішова С. В., Іванишин Л. Р., Книшек

О. О., Скорба О. А., Чумакова І. Ю., Шапошнікова О. М., та багато інших.

Але, незважаючи на існуючі розробки, присвячені внутрішньому аудиту на підприємствах, існує певна проблема, пов'язана із недостатністю дослідження практичного досвіду з даного питання і розробки рекомендацій що до його впровадження. З огляду на це, метою даної статті є аналіз особливостей організації системи внутрішнього аудиту на діючих підприємствах різних галузей економіки.

Мета статті полягає в дослідженні організаційних особливостей систем внутрішнього аудиту, які використовуються на діючих підприємствах і мають позитивні результати. Особлива увага даного дослідження приділена одному з найголовніших ланок внутрішнього аудиту - превентивному контролю закупівель і розрахунків з контрагентами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Об'єктивність внутрішнього аудиту фінансових і матеріальних потоків, насамперед, забезпечується ступенем його незалежності в структурі управління організації, яка значною мірою визначається підпорядкованістю функцій. Найбільш кращою є ситуація, коли керівник служби внутрішнього аудиту (СВА) функціонально підпорядковується комітетові з аудиту ради директорів (раді директорів - у разі відсутності комітету з аудиту), а адміністративно – генеральному директору. При виборі найбільш оптимального варіанту підпорядкування СВА рада директорів за поданням комітету з аудиту стверджує внутрішній документ (положення про внутрішній аудит), який регулює діяльність СВА в організації. Дане положення повинно визначати цілі і завдання служби, її підзвітність, компетенцію і повноваження, а також вимоги до професійної кваліфікації співробітників служби. Роль цієї служби в компанії, обсяг і цілі внутрішнього аудиту визначаються її керівництвом залежно від розміру і структури компанії.

Так, наприклад, бюро внутрішнього аудиту одного з великих машинобудів-

них підприємств України діє на основі розробленого Положення «Про бюро внутрішнього аудиту», яке визначає основні напрями його діяльності, що є найважливішими саме для цього підприємства.

Метою діяльності бюро внутрішнього аудиту є:

- забезпечення ефективної роботи і фінансової стійкості підприємства на основі аудиту, аналізу і контролю грошових витрат акціонерного товариства;

- своєчасне виявлення порушень по витраті грошових коштів акціонерного товариства і формування заходів по усуненню причин, що призвели дані порушення, а також заходів по їх недопущенню;

- зниження ризиків по витратній частині бюджету фінансово-господарської діяльності підприємства.

Бюро внутрішнього аудиту є самостійним структурним підрозділом підприємства і підкоряється безпосередньо заступнику генерального директора по фінансах і збуту товариства.

У своїй практичній діяльності працівники бюро внутрішнього аудиту керуються Законами України, наказами генерального директора, діючими положеннями, інструкціями і іншими інструктивними і нормативно-технічними і методологічними документами, керівними матеріалами по організації фінансової, комерційної і виробничої діяльності акціонерного товариства, розпорядженнями і вказівками заступника генерального директора по фінансах і збуту товариства і начальника бюро.

Підрозділ в своїй роботі також керується вимогами функціонуючої на підприємстві системи менеджменту якості, стратегією розвитку підприємства, технічними інструкціями по роботі в комп'ютерних системах і корпоративній мережі, статутом підприємства.

До виробничих функцій бюро внутрішнього аудиту відносяться:

- своєчасне здійснення контролю і аудиту поточних платіжних документів

по всіх видах платежів витратної частини бюджету акціонерного товариства з метою зниження витрат володіння підприємства.

- досягнення максимально-можливої економічної ефективності і мінімізації ризиків підприємства при проведенні контролю (аудиту).

- забезпечення зниження витрат на основі моніторингу і аналізу кон'юнктури ринку матеріальних ресурсів, що придбаваються, об'ємів поставок з урахуванням багатоваріантності пошуку і оптимальності вибору постачальників за ціною і якістю, вимогами міжнародних стандартів якості ISO 9001: 2000, перевірки рівня цін на аналогічну продукцію різних фірм-конкурентів, попиту і пропозиції на ринках.

- виконання перевірки платежів по закупівлі матеріальних ресурсів, послуг (робіт), що придбаваються, на стадії ухвалення рішення в частині достовірності інформації по оптимальному вибору постачальника на альтернативній основі.

- проведення аудиту платіжних документів по виконанню укладених і оформлених договорів.

- виконання вибіркового аудиту оптимального вибору постачальника на стадії укладення контракту на поставку матеріальних ресурсів (робіт, послуг).

- забезпечення зниження витрат підприємства по придбанню запасів за рахунок перевірки обґрунтованої потреби для потреб основного і допоміжного виробництва з урахуванням залишків матеріальних цінностей на складах підприємства.

- на основі дослідження ринку і моніторингу цін проведення перевірки достовірності інформації прийнятих рішення по закупівлям керівниками підприємства, вказаної в порівняльних аналізах цін по придбанню сировини і матеріалів, та ін.

На підприємстві існує своя методика формування і контролю виконання платіжних документів по всіх видах платежів, яка розроблена з метою проведення ефективного контролю при здійс-

ненні фінансових операцій з резидентами і нерезидентами України, а також проведення розрахунків по обов'язкових платежах витратної частини бюджету, з використанням електронного документообігу і штрихового кодування. Основним розрахунково-грошовим документом, при формуванні якого виконується контроль, є «Службова записка на оплату». Виконання функцій контролю фінансових операцій здійснюється в комп'ютерній системі «Формування і контроль виконання платіжних документів по всіх видах платежів в електронному вигляді».

Схема проходження і підтвердження платіжних документів представлена на рис. 1. На схемі використовуються наступні скорочення: ПЕВ-планово-економічний відділ; ЦФВ-центри фінансової відповідальності; ФВ-фінансовий відділ; ГБ-головна бухгалтерія; БВА-бюро внутрішнього аудиту.

Основні етапи виконання платіжних документів по всіх видах платежів з використанням інформаційних технологій:

1. Формування плану платежів на підставі затверджених бюджетів складається з: формування плану (місячного, квартального, річного) витрат грошових коштів на підставі бюджетів, затверджених керівництвом заводу; коректування бюджетів витрати грошових коштів; формування плану витрат грошових коштів наступного місяця в корпоративній базі даних та з використанням одержаних планів витрат грошових коштів. Далі проводиться аналіз наявності грошових коштів по статті бюджету.

2. Планування напрямів витрат грошових коштів починається з формування об'ємів закупівель сировини, матеріалів і комплектуючих виробів, це здійснюється виходячи з сформованої в електронному вигляді специфікованої потреби на замовлення основного виробництва, ремонтно-експлуатаційної потреби, технологічні потреби. На наступному етапі виконується підготовка обґрунтування необхідності оплати за пос-

луги з урахуванням діючих нормативних документів підприємства, потім спеціалісти БВА досліджують ринок, запит комерційних пропозицій та, якщо були пройдені всі попередні етапи, ухвалю-

ється рішення про закупівлю, потім формується конкурентний лист по платежу та підтверджується достовірність інформації.

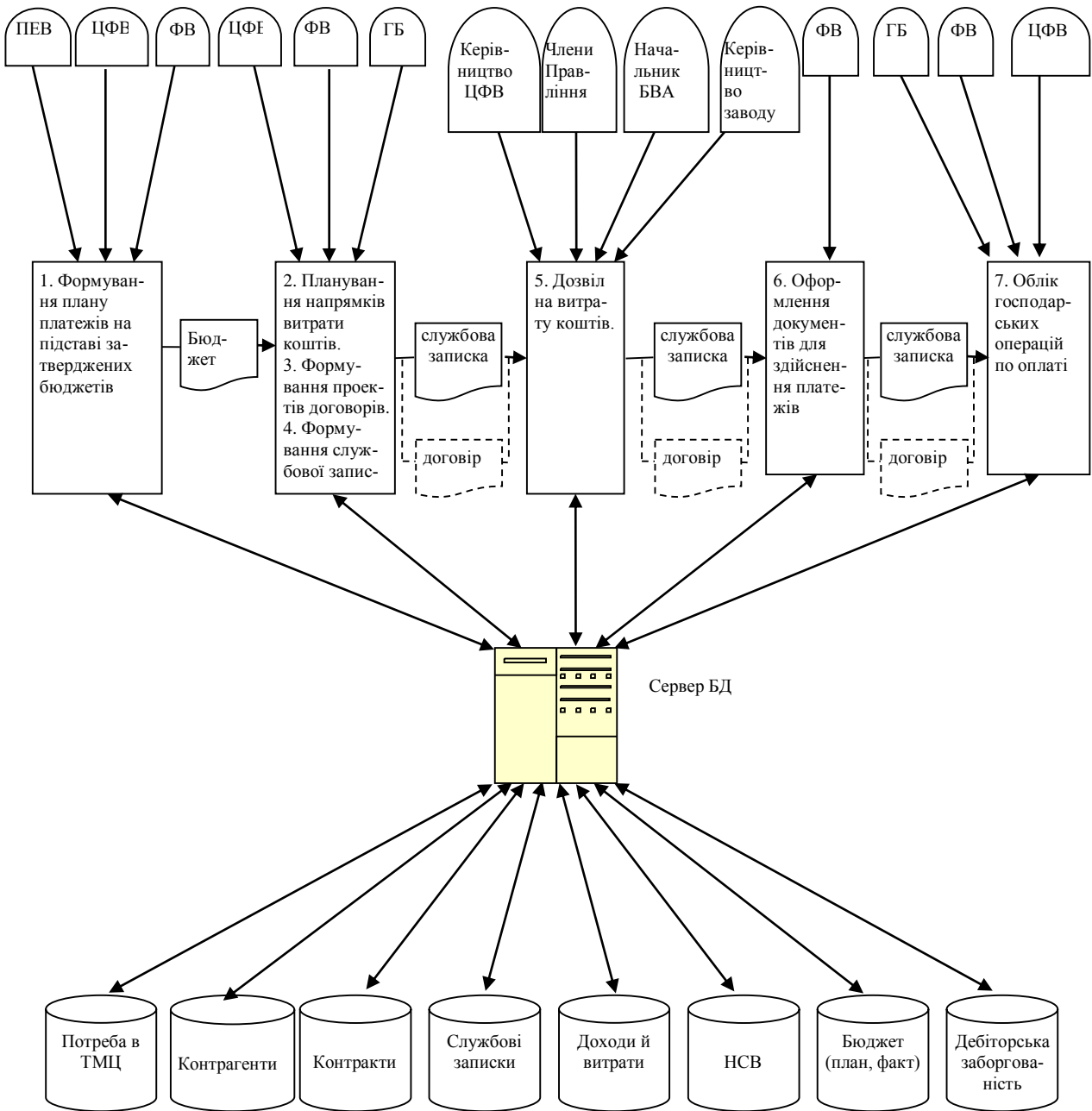

Рис. 1. Схема проходження і підтвердження платіжних документів

Джерело: розроблено автором

3. Формування проектів договорів починається з перевірки наявності даних про постачальника в базі даних «Контрагенти». За відсутності даних необхідно ввести інформацію про контрагента в БД.

За цим слідкує реєстрація і оформлення договору, договірних листів або специфікацій до рамкового договору із занесенням всієї необхідної інформації в БД, далі підтверджується достовірність даної інформації.

4. Формування службової записки на оплату. Цей етап починається з формування електронного варіанту службової записки на оплату тільки по контрагентах з ознакою «актуальне», потім відділами проставляється ознака «Поетапна оплата» і вводяться дані.

Далі виконується заповнення і перевірка в електронному виді необхідних реквізитів службової записки, електронне підтвердження. За наявності невідповідності вказаних реквізитів корпоративним довідникам і базам даних бухгалтер виробляє виправлення. У випадках необхідності заповнює «реквізити зауважень» і інформація в електронному вигляді потрапляє ацептанту ЦФВ. Тільки після усунення зауважень інформація підтверджується уповноваженим бухгалтером.

За умови виконання всіх видів контролю, службова записка друкується з штрих-кодом і номером, вказаним на всіх листах. Етап вважається завершальним якщо ТМЦ отримані в повному обсязі на дозволену суму платежу відповідно до договору; якщо змінюються договірні відносини, що стосуються ціни та ін.. При цьому в службовій записці указується ознака «Виконана».

5. Оформлюється дозвіл на витрачання грошових коштів.

6. Оформлюються документи для здійснення платежів.

7. Обліковується господарські операції по оплаті.

Таким чином, розглянута система внутрішнього контролю закупівель дозволяє уникнути цілої низки ризиків, пов'язаних з втратами, що обумовлені придбанням ресурсів за завищеною ціною, у ненадійних постачальників, забезпечених страховим запасом, а також постачання яких супроводжується великими накладними витратами (на транспортування та зберігання).

Друге підприємство, яке працює в енергетичній галузі, використовує декілька інший алгоритм внутрішніх перевірок.

Заявки на придбання виконуються лише за умови наявності погодження відповідних підрозділів:

1. Керівника відділу або цеху, для виробничої необхідності якого необхідно придбання даних ТМЦ, робіт, послуг,

2. Управління із закупівель, що засвідчує відсутність ТМЦ на складах компанії,

3. Заступника директора комерційного з фінансово-економічних питань, що свідчить про наявність бюджету та необхідних коштів для оплати замовлених ТМЦ, робіт послуг.

4. Першого заступника генерального директора – Директора Технічного

5. Всі заявки, на придбання ТМЦ, робіт та послуг, сума яких перевищує 500 000 грн. без ПДВ, та заявки сума яких перевищує 10 000 грн., котрі зовсім не були забюджетовані, потребують додаткового погодження Генерального директора та Голови Наглядової ради або члена Наглядової ради.

7. До заявок в обов'язковому порядку повинні додаватися детальні вимоги до продукції/послуг, специфікації, ТУ, технічні вимоги, хімічний склад, інша інформація, що визначає умови подальшого використання предмету закупівель та має будь-яке відношення до предмету закупівель.

Управління із закупівель як в електронному, так і в паперовому вигляді з усіма погодженнями. Схема проходження інформації по закупівлям має наступний вигляд (рис. 2).

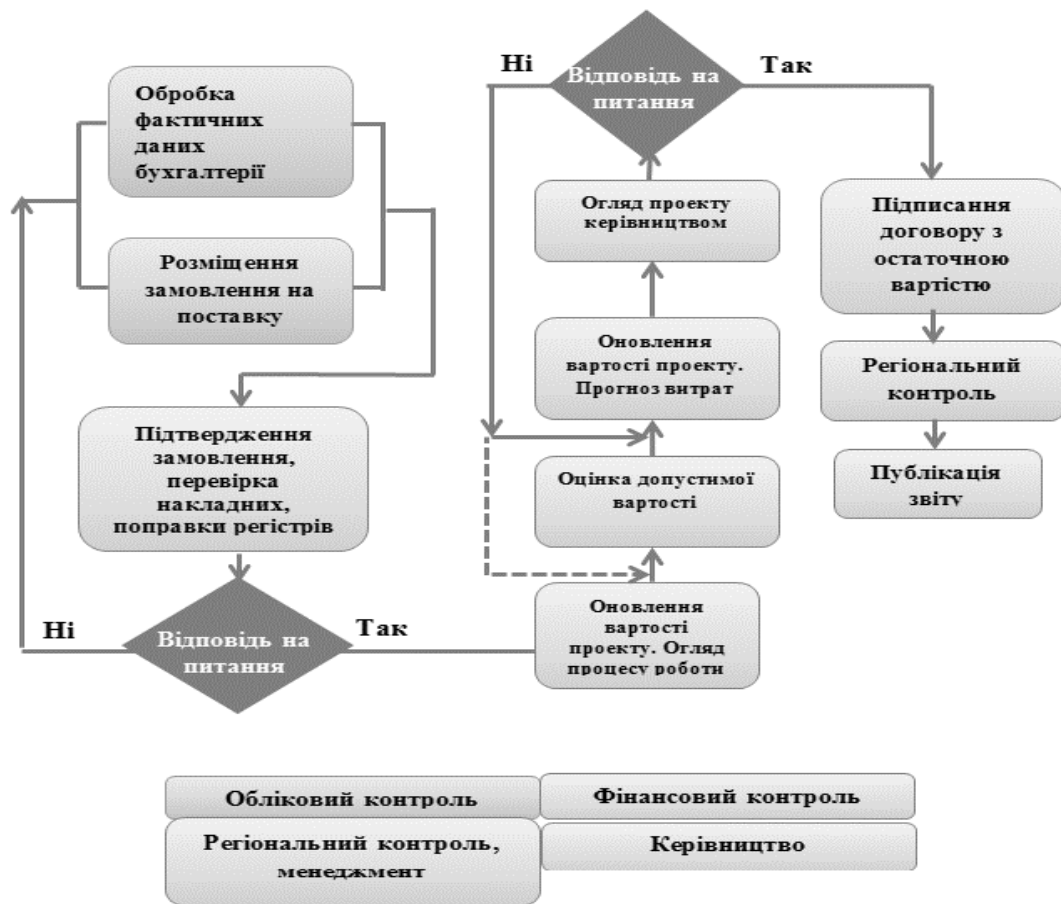

Рис. 2. Процес внутрішнього контролю проходження замовлень
Джерело: розроблено автором

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, розглянутий практичний досвід підприємств, дозволяє зробити висновки, що важливішими ланками системи внутрішнього аудиту є мінімізація ризиків закупівель і розрахунків з постачальниками, тому що ця стадія господарського процесу приховує можливості шахрайства та використання корупційних схем. Подальше вдосконалення організації внутрішнього аудиту буде пов'язано, перш за все, з використанням спеціальних програмних продуктів та технічних заходів, розробки алгоритму дій при перевірці усіх документів, що супроводжують контракт, а також посилення особової відповідальності працівників відділу внутрішнього аудиту.

Література

1. *Верхоглядова Н. І.* Розвиток внутрішнього аудиту / Н.І. Верхоглядова // Економіка і регіон. – № 1 (20). – 2009.– С. 136–139.
2. *Бровко О. Т.* Організаційні аспекти та інформаційне забезпечення внутрішнього аудиту товарних запасів / О. Т. Бровко // Економічні науки. – Вісник ЖДТУ. – 2010. – № 3 (53). – С. 48–50.
3. *Слюніна Т. Л.* Внутрішній аудит: питання організації на підприємствах України / Т. Л. Слюніна, Ю. С. Глушач // Проблеми економіки. – 2012. - № 3. – С. 183-186.
4. *Медведева І. В.* Службы внутреннего контроля и аудита на предприятии / И. В. Медведева // Вестник МГЛУ. – 2010. Вып. 542. – С. 140 – 146.

References

1. Verkhoglyadova, N. (2009). Development of internal audit. *Economy and region*. 1 (20). 136-139.

2. Brovko, O. (2010) In two main ways-you Organisational and information support internal-audit function of stock. *Economics: Bulletin ZSTU*. 3(53). 48-50.

3. Slyunina, T. & Hlushach, S. (2012) Internal audit: the question of organization in the Ukraine. *Problems of Economics*. 3. 183-186.

4. Medvedev, I. (2010) Service of internal control and audit in the enterprise. *Bulletin of Moscow State Linguistic University*. Issue 542. 140 - 146.

Акимова О. В.

Современный опыт организации внутреннего аудита финансовое и материально потоков предприятия

В статье исследованы вопросы организации внутреннего аудита на предприятиях, рассмотрены особенности организации внутреннего контроля финансовых и материальных потоков на предприятиях различных отраслей экономики. Особое внимание уделено такому направлению внутреннего контроля, как уменьшение рисков потерь и предотвращения мошенничества при осуществлении хозяйственных операций по закупке ресурсов и финансовым расчетам с контрагентами. В статье указана актуальная проблема, связанная с определением новых направлений трансформации внутреннего аудита, которые будут проходить при переходе от его традиционных функций к превентивным действиям, которые должны обеспечивать недопущение потерь и недополучению выгод от финансовых и хозяйственных операций.

Ключевые слова: внутренний аудит, внутренний контроль, отдел внутреннего аудита, информационные системы, мошенничество, электронный документооборот

Akimova O.

Current practices of internal audit financial and material flow management

In the article the question of organizing internal audit in enterprises, the features of the organization's internal control of financial and material flows in enterprises of different economic sectors. Particular attention is paid to this area of internal control as reduce risks of losses and prevent fraud in the implementation of business transactions will buy resources and for financing arrangements with contractors. The article raised current problem with the definition of new areas of transformation of internal audit, which will take place during the transition from its traditional functions to preventive action, which should ensure prevention of losses and benefits from a shortfall in financial and business transactions.

Keywords: internal audit, internal control, internal audit department, information systems, fraud, electronic documents.

Рецензент: Біленький О. Ю. – доктор економічних наук, професор кафедри «Фінанси, облік та економічна безпека» ДВНЗ Донецький національний технічний університет, м. Красноармійськ, Україна.

Reviewer: Bilen'kyu O. – Professor, Ph.D. of Economics, professor of Finance, accounting and economic security Department Donetsk National Technical University, Krasnoarmiisk, Ukraine.

e-mail: ukrdonntu@gmail.com

Стаття подана
08.12.2015 р.

